כפר עולמי · יחידה 2: גלובליזציה מעצימה שינויים · חוברת קטנה

גבולות נפתחים ושוק חופשי

חוברת תלמיד · **ז׳ רגיל**

חומה נפרצה, גבולות נפתחו – והעולם הפך לשוק אחד גדול.

שם:	כיתה:	תאריך:

מה בחוברת?

1. מושגי מפתח
2. קוראים: כשהגבולות נפתחו
3. חלק א׳ – מתרגלים מושגים
4. חלק ב׳ – בודקים הבנה
5. חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים
6. כרטיס יציאה ✂

משחקים לשיעור הזה (חידון מהיר, איש תלוי, טריוויה ועוד) באתר: https://geo-z-chovrot-tiny.sites.tab.bot/

יצרה: רוית ראש בן ישי

מושגי מפתח

קראו את המושגים. נשתמש בהם בכל החוברת.

המלחמה הקרה

תקופה של כארבעים שנה שבה שני גושים התחרו בכלכלה, במדע ובהשפעה בלי להילחם זה בזה ישירות.

לדוגמה: העולם מחולק לגוש מערבי ולגוש מזרחי

מעצמה

מדינה חזקה מאוד בכלכלה, במדע ובהשפעה, שמשפיעה על מדינות רבות אחרות.

לדוגמה: שתי המדינות שהובילו את הגושים

יוזמה פרטית

פעילות כלכלית של אדם או של קבוצה שפותחים עסק משלהם ולוקחים על עצמם את הסיכון.

לדוגמה: נערה שפותחת דוכן לימונדה

שוק חופשי

שיטה כלכלית שבה אנשים וחברות פרטיות פותחים עסקים, קובעים מחירים ומתחרים זה בזה.

לדוגמה: שתי מאפיות ברחוב מתחרות על הלקוחות

מכס

מס שהמדינה גובה על סחורות שמגיעות אליה מחו״ל.

לדוגמה: תשלום נוסף על מכונית מיובאת

הפרטה

מכירה של חברות ומפעלים שהיו בבעלות המדינה לבעלים פרטיים.

לדוגמה: מפעל ממשלתי שנמכר לחברה פרטית

ריאיון אישי

כלי מחקר שבו שואלים אדם שאלות מתוכננות מראש, רושמים תשובות ומסדרים אותן להשוואה.

לדוגמה: שיחה עם סבתא על החיים פעם

ארגון בינלאומי

גוף שמדינות רבות חברות בו, וקובע כללים משותפים, למשל בסחר.

לדוגמה: ארגון שמוריד מכסים בין המדינות החברות

קוראים

כשהגבולות נפתחו

במשך כארבעים שנה, מסוף שנות ה- 40ועד תחילת שנות ה- 90של המאה ה- ,20היה העולם מחולק לשני גושים. בראש כל גוש עמדה מעצמה – מדינה חזקה מאוד שמשפיעה על רבות אחרות. התקופה נקראת ״המלחמה הקרה״, כי שתי המעצמות התחרו בכלכלה, במדע ובהשפעה, אך לא נלחמו זו בזו ישירות.

ברוב מדינות הגוש המערבי שלטה דמוקרטיה ופעלה כלכלה של שוק חופשי: חברות ואנשים פרטיים פתחו עסקים, קבעו מחירים והתחרו. בגוש המזרחי ניהלה המדינה את רוב הכלכלה – החזיקה במפעלים וקבעה מה לייצר ובאיזה מחיר. הסחר והתנועה בין הגושים היו מוגבלים מאוד.

בשנים 1989– 1991השתנה המצב: חומת ברלין נפרצה, ומעצמת הגוש המזרחי התפרקה ל- 15מדינות עצמאיות. מדינות רבות פתחו את גבולותיהן לסחר, לתיירות ולהשקעות. הן עודדו יוזמה פרטית, וערכו הפרטה – מכירת חברות ומפעלים של המדינה לבעלים פרטיים.

שני שחקנים האיצו את השינוי. ארגונים בינלאומיים קבעו כללי סחר משותפים והורידו מכסים – מסים על יבוא. חברות רב-לאומיות פתחו מפעלים ומשרדים במדינות חדשות והעבירו ביניהן כסף, ידע ועובדים. כדי להבין איך זה הרגיש, אפשר לערוך ריאיון אישי עם אדם מבוגר שזוכר את התקופה.

חלק א׳ – מתרגלים מושגים

בחלק הזה נחבר כל מושג להגדרה שלו, ונזהה דוגמאות מהחיים.

1. התאימו: כתבו בריבוע את האות של ההגדרה המתאימה.

1. מעצמה		**א.** שיטה כלכלית שבה אנשים וחברות פרטיות פותחים עסקים, קובעים מחירים ומתחרים זה בזה.
2. המלחמה הקרה		**ב.** מכירה של חברות ומפעלים שהיו בבעלות המדינה לבעלים פרטיים.
3. שוק חופשי		**ג.** מס שהמדינה גובה על סחורות שמגיעות אליה מחו״ל.
4. יוזמה פרטית		**ד.** תקופה של כארבעים שנה שבה שני גושים התחרו בכלכלה, במדע ובהשפעה בלי להילחם זה בזה ישירות.
5. הפרטה		**ה.** פעילות כלכלית של אדם או של קבוצה שפותחים עסק משלהם ולוקחים על עצמם את הסיכון.
6. מכס		**ו.** מדינה חזקה מאוד בכלכלה, במדע ובהשפעה, שמשפיעה על מדינות רבות אחרות.

2. השלימו: לאיזה מושג מתאימה כל דוגמה?

מחסן מילים: ארגון בינלאומי הפרטה מכס ריאיון אישי

1. שיחה עם סבתא על החיים פעם – זו דוגמה ל־_____
2. ארגון שמוריד מכסים בין המדינות החברות – זו דוגמה ל־_____
3. תשלום נוסף על מכונית מיובאת – זו דוגמה ל־_____
4. מפעל ממשלתי שנמכר לחברה פרטית – זו דוגמה ל־_____

חלק ב׳ – בודקים הבנה

חזרו לקטע הקריאה. הקיפו את התשובה הנכונה, וסמנו נכון או לא נכון.

1 מדוע התקופה נקראת ״המלחמה הקרה״?

- ◯ א. כי היא התרחשה בחורף
- ◯ ב. כי המעצמות התחרו אך לא נלחמו זו בזו ישירות
- ◯ ג. כי לא היו בה תנורים
- ◯ ד. כי היא התרחשה בקוטב

2 מה ההבדל המרכזי בין שתי השיטות הכלכליות?

- ◯ א. בשוק חופשי עסקים פרטיים קובעים מחירים; בשיטה השנייה המדינה מנהלת את הכלכלה
- ◯ ב. בשתיהן המדינה קובעת הכול
- ◯ ג. בשתיהן אין עסקים
- ◯ ד. בשוק חופשי אין מחירים

3 מהי הפרטה?

- ◯ א. פתיחת עסק חדש
- ◯ ב. מכירת חברות של המדינה לבעלים פרטיים
- ◯ ג. הורדת מכסים
- ◯ ד. בניית חומה

4 כיצד ארגונים בינלאומיים עודדו סחר?

- ◯ א. העלו מכסים
- ◯ ב. סגרו נמלים
- ◯ ג. קבעו כללים משותפים והורידו מכסים
- ◯ ד. אסרו יבוא

5 מהו ריאיון אישי כמקור מידע?

- ◯ א. ספר היסטוריה
- ◯ ב. מפה עתיקה
- ◯ ג. תמונה מהעיתון
- ◯ ד. שיחה מתוכננת עם אדם, שבה רושמים את תשובותיו

נכון או לא נכון? אם לא נכון – תקנו בשורה.

		נכון	לא נכון
1	חומת ברלין נפרצה ב-1989.		
2	בגוש המזרחי חברות פרטיות קבעו את רוב המחירים.		
3	מכס הוא מס על סחורות מיובאות.		
4	אחרי פתיחת הגבולות חברות רב-לאומיות צמצמו את פעילותן בעולם.		

חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים

כאן אין תשובה אחת נכונה. כתבו במשפטים מלאים והסבירו את דעתכם.

1 תכננו ריאיון: כתבו ארבע שאלות למבוגר על השינויים מאז שהגבולות נפתחו.

2 הסבירו כיצד הורדת מכסים יכולה להשפיע על מה שיש בחנות בשכונה.

3 תנו דוגמה ליוזמה פרטית ביישוב שלכם והסבירו מה היא תורמת.

כרטיס יציאה – גבולות נפתחים ושוק חופשי

גזרו לאורך הקו המקווקו ומסרו למורה. שם: _____

1 שתי השיטות הכלכליות בתקופת המלחמה הקרה היו...

2 הפרטה היא...

3 מה למדתי מהריאיון או מה הייתי רוצה לשאול?

איך הבנתי? ◯ הבנתי היטב ◯ הבנתי חלקית ◯ אני צריכים/ות עזרה